

De Nederlandse Dialectstudie in 1949

door L. GROOTAERS

I. Bibliographie. — In deze *Handel.* verscheen het jaarlijkse overzicht van L. GROOTAERS (1).

De beredeneerde bibliographie van E. LEGROS, *La philologie wallonne en 1947*, bevat steeds nuttige gegevens voor de neerlandicus (2).

Door de zorgen van het Comité International Permanent des Linguistes verscheen het eerste deel van een *Bibliographie linguistique des années 1939-1947*; de redactie had CHR. MOHRMANN en het Nederlandse gedeelte werd bewerkt door J. WILS (3).

P. J. MEERTENS gaf een overzicht van de *Nederlandse Filologie* in het verzamelwerk „Geestelijk Nederland 1920-1940”, waarin ook enkele bladzijden aan de Nederlandse dialectstudie zijn gewijd (4).

In het *Bulletin bibliographique d'histoire liégeoise* verscheen van de hand van L. E. HALKIN en J. HOYOUX een zeer uitvoerige lijst van alles wat er over Luik werd gepubliceerd in de jaren 1944-1948; ook de Waalse dialectologie wordt behandeld en de Nederlandse dialectologen kunnen hier alles samen vinden, wat zij over het Luikerwaals wensen te weten (5).

II. Publicaties van algemene aard. — Van de *Dialecten-Commissie* van de Kon. Nederl. Akademie van

Wetenschappen verscheen het *Verslag over 1948* : hierin wordt een statistiek medegedeeld van het aantal antwoorden ingekomen op de lijsten 1 t/m 15 en het verschijnen van de *Taalatlas* wordt medegedeeld (Zie ook V) (6).

Het *Verslag van de Volkskunde-Commissie* deelt mede dat de 15^e vragenlijst werd verzonden : ze handelt o. a. over volks- en kinderspelen ; ook hier worden de cijfers medegedeeld betreffende het aantal binnengekomen lijsten 1 t/m 12 ; jammer genoeg is het de Commissie niet gelukt medewerking uit Vlaanderen te vinden om een Noord- en Zuidnederlandse Volkskunde-Atlas uit te geven. In 1949 moest het besluit vallen of er een afzonderlijke Noordnederlandse atlas zou verschijnen ; dit zou voor het land van A. DE COCK, de schepper van de wetenschappelijke volkskunde in ons taalgebied wel zeer beschamend zijn (7).

Mej. Dr GHIJSEN zet haar Zeeuws dialectonderzoek onverdroten voort : in 1949 werden drie zeer uitvoerige vragenlijsten verzonden, waardoor de materiaalinzameling tot in de letter P is gekomen ; er wordt van de Zeeuwse dialectliefhebbers wel veel gevraagd en blijkbaar zijn ze tegen hun taak opgewassen (8).

Twee dialectologische tijdschriften begonnen in 1949 te verschijnen in ons taalgebied : *Taal en Tongval* bestrijkt het hele taalgebied (9) en *Driemaandelijke Bladen*, dat na een lange winterslaap, weer is ontwaakt, behandelt het noordoostelijke deel van Nederland. Beide tijdschriften verschijnen driemaandelijks (10) ; we wensen ze een lange en vruchtbare loopbaan toe : de belangstelling voor de dialecten is zeker groot genoeg om hun bestaan te rechtvaardigen.

J. LEENEN behandelt een quaestie van algemeen linguïstisch belang onder de titel : *Is volksetymologie volks-wetenschap?* Hij wijst aan de zogenaamde volksetymologie een plaats toe in de fonologische bouw van de taal (11).

Het belang van de inwijking in de steden voor de dialecttoestand wordt behandeld door C. GRÖNLAND-KELLNBERGER; schr. constateert in het Duitsland van vóór 1939 een buitengewoon belangrijke verschuiving van de plattelandsbevolking; een onderzoek naaz de toestanden, sedert 1945 ontstaan, zou natuurlijk nog veel meer aan het licht brengen (12).

Over de eigenaardige taaltoestanden in het Noord-Oosten van de provincie Luik verschenen twee bondige overzichten, één van A. BOILEAU, over de cultuurkruisingen (13) en een van A. R. JANSSEN over de rol van Duits en Frans in onderwijs en economisch leven (14).

M. SCHÖNFELD beschrijft *Enige facetten van het Gronings*, en vooral de invloeden uitgaand van het Fries en van het A. B. N. (15).

H. L. BEZOEN behandelt *De Herkomst van het Vriezenveens* en betoogt dat dit een oud inheems dialect is, Archaïstischer dan zijn omgeving; de verklaring moet gezocht worden in het feit dat de Vriezenvener zich steeds superieur heeft gevoeld en zich ook door zijn taal heeft gedistancieerd (16).

Een populair-wetenschappelijk overzicht van de Limburgse dialecteigenaardigheden verschijnt van de hand van J. C. P. KATS (17).

Van het amusante boekje van J. DAAN over de Amsterdammers en hun taal verscheen een tweede druk (18).

Het is verheugend te zien hoe er steeds meer belangstelling is voor de niet-litteraire, goed localiseerbare bronnen van de taalhistorie: J. VAN CLEEMPUT bespreekt de methode bij de studie van de oorkondentaal (19), terwijl J. MOORS een 14e eeuwse Limburgse schepenbrief ontleedt (20).

J. ERNÉ wijst nogmaals op de behoefte aan een woordenboek van de 16e eeuw (21).

Onder de titel *Saxonica, Beiträge zur niedersächsischen Sprachgeschichte* bespreekt E. Rooth ook een aantal principiële vraagstukken, namelijk dat van de oorsprong van de dialectgrenzen, waarover BREMER en WREDE in het begin van deze eeuw zo heftig hebben gediscussieerd; de verhouding tussen klank en spelling in de oude teksten komt eveneens ter sprake (22).

G. G. KLOEKE geeft in een lezing voor de Akademie van Wetenschappen een uitvoerig referaat over zijn in 1950 te verschijnen boek onder de titel *De herkomst van de Afrikaanse taalschat*; „welbewust” heeft spreker „herkomst” verkozen boven „ontstaan”, daar het eerste woord zijn opzet het nauwkeurigst omschrijft; hij bewijst het Zuidhollandse karakter van het Afrikaans, alhoewel de Zuidhollandse immigranten slechts een minderheid vormden. In het (intussen verschenen) boek zal deze stelling in bijzonderheden worden uitgewerkt (23).

TH. FRINGS en G. SCHIEB hebben nog twee hoofdstukken aan hun groot werk over Veldeke toegevoegd (*Hand.*, XXII, 1948 en XXIII, 1949, 269): over *Das Veldeke-Problem, Der Eneide-Prolog, Die beiden Stauferpartien* handelt een publicatie van de Duitse Akademie te Berlijn (24), terwijl in de *Beiträge* nog een studie verschijnt over en een aanvulling van het in 1899 verschenen boek van C. VON KRAUS, *Heinrich von Veldeke und die mittelhochdeutsche Dichtersprache*; doorlopend wordt van het oudere en nieuwere Limburgse dialectmateriaal gebruik gemaakt (25).

Het *Rheinisches Wörterbuch* is weer goed op dreef: in 1949 verschenen drie afleveringen onder de leiding van K. MEISEN (26).

Van de *Nederlandse Spraakkunst* van C. G. N. DE VOOYS (*Hand.*, XXII, 1948, 133) verscheen reeds een tweede druk (27).

In het nieuwe *Folkloristisch Woordenboek* van K. TER LAAN wordt zowel Vlaams-België als Nederland behandeld : de dialectoloog kan de gegevens van de volkskundige niet missen (28).

Een verzameling populaire opstellen over *Ons Volkslewe* publiceerdé A. COETZEE ; ook hierin kan de dialectoloog een en ander vinden (29).

Ten slotte wijzen we op de bundel opstellen *Neerlandica* van de hand van de scherpzinnige taalwaarnemer C. B. VAN HAERINGEN : alhoewel hij meestal niet opzettelijk aan dialectologie doet, kan het dialectonderzoek heel wat vinden in deze opstellen over het contemporaine taalgebruik (30).

III. Klank- en Vormleer. — Wat een syllabe is (wij verkiezen deze vagere term boven lettergreep of klankgreep) kunnen de phonetici nog niet goed definiëren : dit wordt nogmaals aangetoond door P. C. PAARDEKOOPEL in zijn opstel over *De lettergreep en z'n begrenzing* ; vinden we geen syllabegrens dan moeten we konsekvent doordenken en niet meer over open en gesloten syllaben spreken (31).

Dezelfde behandelt *De foneemwaarde van de svarabhakti-vocaal* en toont aan hoe onvolledig onze kennis van dit geheimzinnige verschijnsel nog is (32).

Ten slotte zoekt dezelfde nogmaals naar een verklaring van de „storingen” die bij de ontwikkeling van *ae* tot *aa* in het Hollands worden waargenomen ; hij meent dat het *ae*-timbre te wijten is aan Zuidnederlandse invloed en controleert dit aan de hand van het moderne Antwerps (33).

K. HEEROMA bestrijdt deze stelling en beweert dat P. C. PAARDEKOOPEL „door zijn identificatie van de algemeen Zuidnederlandse schrijftaal met de volkstaal van Antwerpen op een verkeerd spoor [is] gekomen (34).

A. WEYNEN vindt *Een miskend ingwaeonisme* in de *w* van OE. *dráwans*, *sáwan*, *grówan*, die in sommige Westvlaamse dialecten wordt teruggevonden (35).

Dezelfde beweert dat de vormen *horde*, *hort* „hoorde, hoort” in sommige Mnl. teksten niet aan slordigheid bij de scribent moeten worden toegeschreven, daar in Noord-Brabant thans nog dergelijke verkortingen voorkomen (36).

Dezelfde bepaalt de datering van de diftongering van *i* naar de rijmen van de Brabantse volksspreuk over het lengen van de dagen, waarin de laatste syllabe van *Lucia* [-*ei*] rijmt op *tij*[-*ei*] en op *haneschree* [-*ei*]; reeds had Brabantius in *Onze Volkstaal*, I (1882) opgemerkt dat de spreuk ouder was dan de invoering van de Gregoriaanse kalender (1582), daar het feest van de Hl. Lucia nu op 13 Dec. (en niet meer op 23 Dec.) valt en de zegswijze dus niet meer opgaat. Schr. heeft deze in enkele plaatsen van Noord-Brabant opgetekend en brengt ze in kaart; de zinspeling op Sint Lucia is echter niet uitsluitend Brabants; te Tongeren luidt de spreuk

Sinta Lœsaj

t kotsta van de taj

eveneens met diftongering; de *haneschree* wordt echter pas op Nieuwjaarsdag toegepast (elders op Kerstdag of Driekoningen; zie V. VERSTEGEN, *Haneschree* in *Louv. Bijdr.*, *Bijblad*, XXX, 57-61) (37).

J. DAAN geeft een aanvulling betreffende de Noordhollandse uitspraak van *sk* en *sch* bij E. BLANCQUAERT'S opmerkingen (*Na meer dan 25 jaar dialectonderzoek op het terrein*, blz. 28 v.g.) over de verslapping van de oclusie en de weifelende uitspraak van deze consonantenverbinding (38).

H. J. E. ENDEPOLS zet zijn onderzoekingen op het gebied van de Maastrichtse klank- en vormleer voort; eerst heeft hij het over *De n na „toonloze” vocaal* en consta-

teert dat deze verbindings-*n* voorkomt vóór vocaal en voor *h*, maar ze moet van functionele of etymologische oorsprong zijn (39).

Als vervolg hierop schrijft hij over *De genus-n in het Maastrichts* en toont aan dat het genus hier nog duidelijk voortleeft (40).

K. TER LAAN behandelt *Een merkwaardige klankwijziging* : *ij* < *ee* in woorden als *zee*, *ree* (gereed), *vee*, enz. waarin bij gelegenheid nog *ij* wordt gesproken (41).

L. GROOTAERS wijst er op dat in een aantal Tongerse samengestelde woorden de muzikale toon van het eerste lid wordt gewijzigd (42).

B. VAN DEN BERG onderzoekt *De conjugatie van het praesens in de Noordnederlandse dialecten* aan de hand van de in 1941 uitgezonden phonologische vragenlijst en constateert dat er nergens nog zes vormen voorkomen in het paradigma : Zuid-Limburg alleen heeft er vijf bewaard ; elders is er verregaande slijtage : alleen de numerus-categorie bleef overal bewaard (43).

A. BACH stelt een onderzoek in naar de rol van de umlaut in de liefkozende vormen van sommige voornamen in de Rijnse dialecten : b. v. *Köbes* „Jacobus”, *Schäng* „Jean” (over *Schang*), enz. Dergelijke gevallen komen ook in het oosten van ons land voor ; moeten we in deze umlaute een verder stadium zien van de Brabantse zogen. „augmentatieven” door COLINET (*Leuv. Bijdr.*, I, 125) en GOEMANS (*Ibid.*, II, 135) geciteerd en die steeds een mouilleering vertonen indien de consonant hiervoor vatbaar is ; het Leuvens kent een paar vormen met umlaut, nl. bij *lam*, *man* en *tap „snul” (*Leuv. Bijdr.*, II, 16) (44).

Het belangrijkste onderzoek van de oudere dialectisch gekleurde niet-litteraire teksten is wel het werk van S. VAN DER MEER over de klankleer van de Venlose oorkonden uit de jaren 1320 t/m 1543 ; schrijver noemt zijn werk een

lautliche und orthographische Untersuchung en zoekt inderdaad met alle middelen de klankwaarde van de gebruikte lettertekens te achterhalen (45).

M. HOEBEKE bespreekt het vocalisme van de oudste Oudenaardse teksten (vóór 1300) (46).

A. VAN LOEY behandelt de *verhouding van Mnl. or : ar of er voor consonant* en tracht de verschijnselen tevens geografisch te omgrenzen (47).

Dezelfde heeft nu het tweede deel van zijn *Middel-nederlandse Spraakkunst, Klankleer* gepubliceerd : ook hier wil schr. steeds de geografische indeling van de klankverschijnselen aangeven, voor zóver dit mogelijk is (48).

IV. Syntaxis. — FR. VAN ACKER heeft nu zijn Leidse lezing *Over enkele meervoudsvormen van voegwoorden* (*Hand.*, XXIII, 1949, 273) gepubliceerd. Hij heeft een rijk materiaal verzameld over de vormen van *als* en *dat* in Frans-Vlaanderen, West-Vlaanderen en in westelijk Oost-Vlaanderen ; de sandhi-verbindingen maken de juiste interpretatie soms zeer moeilijk (49).

De Gentse congreslezing van B. VAN DEN BERG over *De plaats van het hulpwerkwoord* is thans ook verschenen : het gaat over zinnen als : *omdat hij de trein heeft gemist*, naast : *omdat hij de trein gemist heeft* ; men zie verder het debat in de *Handel. van het 18^e Vl. Filologencongres* te Gent op 19-21 April, 159-160) (50).

J. L. PAUWELS heeft het over *De lijdende vorm in het Aarschots*, nl. over het hulpwerkwoord, het handelend voorwerp en het gebruik van deze vorm (51).

J. BROEKHUYSEN behandelt gesubstantiveerde infinitieven als : *van iets schrijvens opmaken* „op schrift stellen”, enz. (52).

V. Dialectgeographie. — Van de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* verscheen de vierde aflevering ;

deze 15 kaarten werden op het Amsterdamse dialectenbureau bewerkt door P. J. MEERTENS en J. DAAN : het zijn de kaarten van : *kies, slaap, rug, knieholte, enkel, hiel, wreef, kuit, schaap* (twee kaarten), *haring, navel, staart, paars* en *dwaars* ; Zuid-Nederland is op deze kaarten ten minste zo dicht bezet als het Noorden ; op elke kaart worden het nummer van de Amsterdamse vragenlijst en dat van de vraag aangegeven, maar over de herkomst van het Zuidnederlandse materiaal wordt niets medegedeeld (53).

E. BLANCQUAERT opende het 18^e Vl. Philologencongres te Gent met een rede over *Taalgeografie* : de historische ontwikkeling en de methoden van de geographische methode worden er duidelijk uiteengezet (54).

B. VAN DEN BERG bespreekt de invloed van het marktverkeer en illustreert dit door middel van de namen van *de schommel* in de noordoostelijke dialecten (55).

Hierbij komen nog een paar aanvullingen van B. VAN DEN BERG en K. TER LAAN (56).

A. STEVENS heeft de *Pronominale isomorfen in Belgisch Limburg* nauwkeurig in kaart gebracht : in een eerste stuk behandelt hij de vormen van de pronomina *du, dich* en *dijn* ; we hopen dat hij binnenkort nog meer zal meedelen uit het overvloedige materiaal, dat hij in dit buitengewoon gecompliceerd taalgebied heeft ingezameld (57).

A. R. HOL trekt een aantal isoglossen in de IJsselstreek : *-n* in werkwoords, het voorvoegsel *e-* in verleden deelwoorden, het pronomen van de 2^e persoon, *-et* in het meervoud van de tegenwoordige tijd, *voerbak, moeder-varken*, enz. (58).

P. J. MEERTENS bespreekt de dialectnamen van de Vlaamse gaai in hun grote verscheidenheid (59).

A. WEYENEN behandelt *De namen van de kruisbes in Noord-Brabant* en geeft zo een mooie aanvulling bij de

vroeger verschenen studies over de namen van bessen (*Leuv. Bijdr.*, XVI, 1924, 65-92 en *Hand. Top. Dial.*, 241-291) (60).

L. VAN DE KERCKHOVE geeft de kaart van *De namen van de azijn* in Zuid-Nederland : *edik* en *azijn*, respectievelijk aan het Latijn en aan het Oudfrans ontleend (61).

J. BROEKHUYSEN geeft aanvullingen bij de kaart van *De „Voerbak voor het varken” en „het Moedervarken” in de Achterhoek* door A. R. HOL gepubliceerd (62).

B. VAN DEN BERG bespreekt de oostelijke dialectwoorden voor *omheinen* in de huidige dialecten en in de oorkonden uit de 16^e, 17^e en 18^e eeuw (63).

A. BOILEAU stelt de vraag : *Bestaat er een Duits-Nederlandse taalgrens?* en constateert dat de Benrather linie wel een belangrijke isofoon, maar geen taalgrens is ; in het Noord-Oosten van de provincie Luik was het Brabants de schooltaal tot op het einde van de 18^e eeuw (64).

Naar aanleiding van het boek van H. TEUCHERT (*Hand.*, XIX, 1945, 330) zou W. FOERSTE een woordatlas willen zien tot stand komen van de Saksische dialecten van weerszijden de Duits-Nederlandse rijksgrens (65).

J. NORDSTRANDR deelt een kaart mede van de namen van de *esdoorn* in Noord-Europa : voor het Nederlands heeft hij materiaal uit de boeken van HEUKELS en van PAQUE over de volksnamen der planten benut (66).

W. MITZKA brengt verslag uit over de vorderingen van de *Deutscher Sprachatlas*, waarvan de aflev. 12 en 13 persklaar zijn ; er zullen dan 80 kaarten verschenen zijn en hierbij heeft MITZKA een uitvoerige commentaar opgesteld, die als *Handbuch zum Deutschen Sprachatlas* zal verschijnen ; met de pas voor de oorlog ingezamelde vragenlijsten voor de *Deutscher Wortatlas* (*Zeitschr. f. Mundartforschung*, 1939, 107 vg) zullen 200 kaarten gemaakt worden :

32 hiervan zijn klaar ; het net is nog dichter dan voor de *Sprachatlas* (meer dan 48.000 plaatsen) (67).

VI. Woordenschat. — E. BLANCQUAERT, C. TAVERNIER-VEREECKEN e. a. hebben een grondig onderzoek ingesteld over de etymologie van het tussenwerpsel *Jouw!* en het wkw. *jouwen* en tonen aan dat deze woorden ontleningen zijn aan het Frans en wel het Lat. *gallus* vertegenwoordigen (68).

H. L. B(EZOEN) bespreekt *Wrak goed* in de oostelijke dialecten, waarin *wrak* „bedorven, afgekeurd” betekent(69); A. R. HOL geeft hierbij nog een aanvulling (70).

H. L. BEZOEN schrijft een afkeurende critiek op het *Twents-Achterhoeks Woordenboek* van G. H. WANINK, dat hij als „onbetrouwbaar” bestempelt (71).

A. P. DE BONT heeft het over emphatische voorvoegsels (*be-*, *ba-*, *ka-*, *la-*, enz.) : een zeer interessant verschijnsel dat vooral in de zuidelijke dialecten voorkomt (72).

Dezelfde bespreekt het oostelijke *hes* dat *kat* of *paard* kan betekenen (73).

FR. VAN COETSEM behandelt *De semantische ontwikkeling van de Vlaamse* (d. i. Oostvlaamse) *uitdrukking „van den alf geled zijn”*. Het woord *alf* of *dalf* is zo goed als verdwenen met zijn betekenis „boze geest”, maar is nog slechts een formantisch bestanddeel van de gehele uitdrukking (74).

J. DAAN geeft de betekenisnuanceringen aan van *hereboer* in een aantal dialecten (75).

J. DUPONT verklaart *Gezegden over Sint-Katharina* en behandelt tevens een aantal principiële quaesties over het belang van homonymie een synonymie in de taalontwikkeling (76).

G. A. VAN ES heeft tot einde 1949 drie vragenlijsten

uitgezonden met het oog op een Woordenboek van de Saksische dialecten (77).

L. GROOTAERS bespreekt de methode bij het onderzoek van Latijnse en Romeanse elementen in de Zuidnederlandse dialecten (78).

C. B. VAN HAERINGEN deelt een aantal scherpzinnig waargenomen feiten mee over de taal van de standen, die wensden „gedistingeerd” te doen; dit opstel is van belang voor het onderzoek van onze burgerdialecten tegenover de plattere vormen in onze Zuidnederlandse steden (79).

L. L. HAMMERICH sprak in de Kon. Vl. Academie voor Taal- en Letterkunde over de taal- en cultuurinvloeden van het Nederlands op het Deens (80).

K. HEEROMA waarschuwt tegen *schijnbare klanknabootsingen* en bespreekt woorden, die het begrip „mengen” weergeven (81).

G. KNOP geeft *Lexicologische varia* : *otset*, Mnl. *orte* „etensresten” (ook Zuidlimb.), *flerk* „vleugel”, *fleugel* „windvaantje”, *raeje* „lawaaï maken”, enz. (82).

H. KOOIMAN haalt gevallen aan, waar verschil in dialect een misverstand of een woordspeling kan veroorzaken (83).

K. TER LAAN merkt op bij het hierboven genoemde stukje van A. P. DE BONT over *hes* dat dit woord de lokroep voor paarden kan zijn, die dan later soortnaam is geworden (vgl. *poes*) (84).

J. H. VAN LESSEN publiceert een vijfde stuk over *Klanknabootsing als taalvormend element*; Ofr. *rescurer* met de betekenis „schuren” d. w. z. „met zand of een ander scherp poeder of met een hard oppervlak glad of glanzend maken” (WNT) in het Frans „volstrekt niet te vinden” is o. i. zeer overdreven: zie W. VON WARTBURG, FEW, i. v. *excurare* (85).

P. J. MEERTENS heeft *Een Engels zwerver in Den Helder*

ontdekt, nl. *aik* voor „straathond” : dit zal wel het Eng. *tike* zijn, ingevoerd door de matrozen van de Engelse kolenboten (86).

L. C. MICHELS bespreekt *stromp* „kous zonder voet” ; het Zuidlimb. kent nog *strampen* voor een soort leren slobkousen, zoals ze vóór 1914, door de Belgische soldaten werden gedragen (87). Dezelfde verklaart het Mnl. *hersten* dat voorkomt in een berijmd Mnl. morgengebed, als *erste* < *reste* „rust” in plaats van het vroeger voorgestelde *heerscen*, dat een bijvorm van *eisen* zou wezen (88).

J. NAARDING meent in het Drents *Bezik* „eenzaam”, ook „wat vreemd, niet goed bij het hoofd” de Nederduitse vorm te zien van het reflexivum *zich* (89).

Dezelfde verklaart *Binden* en *strikken* „een geschenk op de verjaardag geven uit een oud, lang uitgestorven verjaringsgebruik (90).

Dezelfde brengt Drents *blennegie* „zweertje” in verband met het vooral in Zuid-Nederland nog gebruikelijke *blein* „blaar” (91).

E. NÖRRENBERG verklaart *helweg*, de naam van vele dorpswegen, uit „de weg die steeds helder, d. w. z. open moest blijven” omdat het de lijkweg was (92).

Uit G. S. OVERDIEP's nalatenschap publiceert G. A. VAN ES een *Woordenboek van de volkstaal van Katwijk-aan-Zee* ; bij het woordenboek komt nog een uitvoerige *Aanvulling* en een verzameling van 25 teksten, door OVERDIEP genoteerd (93).

W. ROUKENS heeft het over de *Hollandse expansie* op het gebied van de kerkelijke terminologie te Kerkrade : vroeger werd hier in het Duits gepreekt en gezongen ; thans is een „hervernederlandsing” gaande. Een uitvoerige woordenlijst van Kerkraadse woorden uit de Duitse kerktaal om 1900 sluit dit uitvoerig onderzoek af (94).

CHR. STAPELKAMP geeft een verklaring van *abeluinig*,

„gemelijk” in een deel van de Utrechtse Vechtstreek gebruikelijk, uit *ave-luinig*; *luinig* zou samenhangen met *luim*, waarvan de oudere vorm *luin* was : vgl. Duits *Laune* en Fr. *bien, mal luné* (95).

Dezelfde verklaart *weerzorig* (17e eeuwse volkstaal en nog, verouderd, in de provincie Utrecht) uit *weers* „wars” en *oor*; vgl. *loslippig*, enz. (96).

Dezelfde geeft nog losse *Lexicologische aantekeningen*, nl. *ongeeffheydt, onderweecks, rijffelberd, tuymelwijn* (97).

A. WEYNEN verklaart Noord-brabants *kuvels* „uitstekend dakvenster” uit *keuvelend* (WNT i. v.) (98).

Dezelfde vraagt zich af op *Kraggen*, naam van een boerderij bij Bergen-op-Zoom kan in verband gebracht worden met Mnl. *croft, crocht* uit Lat. *crupta*, waaruit *crypte*. Dat men te Gent *krocht* kan zien staan moet niet, de indruk verwekken dat (zoals schrijver schijnt te denken) de Vlamingen dit onderaardse deel „een krocht” noemen; ze zeggen *crypte*, zoals de Nederlanders; de officiële instanties s c h r i j v e n „krocht” maar niemand s p r e e k t zo (99).

Onder de titel *Etymologies néerlandaises* geeft M. VALKHOFF een aantal ontleningen van het Frans aan het Nederlands of aan zijn dialecten : hij legt vooral de nadruk op het belang van sommige voorvoegsels als *ka, kak-*, enz. (100).

L. GESCHIERE geeft een grondige bespreking van een aantal Waalse woorden, die als ontleningen aan Nederlandse dialecten kunnen gelden; schr. besluit uit de kaart van [ʃ] voor Nederl. *sch* in SCHRIJNEN'S *Isoglossen van Ramisch* „que l'aire du [ʃ] limbourgeois ne confine pas à la région liégeoise” : dit is natuurlijk verkeerd daar de Panninger zijlinie wel westelijk van Tongeren op de Waalse taalgrens valt; zie SCHRIJNEN'S eerste opstel hierover in *Tijdschr. voor Nederl. Taal. en Letterk.*, XXVI (1907) 81-85 (101).

N. TOERNQVIST meent Nhd. *Sahne* „röom” en de Nederl. dialectvorm *zaan* als een Romaans leenwoord te mogen beschouwen, nl. uit Lat. *saginum* „vet”; zie hierover onze opmerking in *Leuv. Bijdr., Bijblad*, XL, 1950, blz. 32-33 (102).

H. TEUCHERT geeft nog een tiental nieuwe woorden als tweede aanvulling bij zijn werk over *Resten der niederl. Siedlersprache in der Mark Brandenburg*. (*Hand.*, XIX, 1945, 330 en XXIII, 1949; 280) (103).

In het populair gehouden stuk van H. J. BERGVELD over *De Stellingwerpers*, zijn een aantal woorden, uitdrukkingen en korte teksten te vinden (104).

W. MITZKA brengt verslag uit over *Das Schicksal der deutschen Mundartwörterbücher*, waaruit blijkt dat verschillende Duitse woordenboekcentrales geheel of gedeeltelijk verwoest zijn; men vergelijkte hiermee het in 1937 door dezelfde gepubliceerd overzicht in *Zeitschr. f. Mundartforschung*, XIII, 1937, 91-99 (105).

Een dergelijk verslag voor het *Deutsches Wörterbuch*, dat voor de studie van de Duitse en de Nederlandse dialecten zo belangrijk is, werd gepubliceerd door H. NEUMANN; hier is het werk hervat en vanaf 1949 werden nieuwe afleveringen uitgegeven (106).

Zoals vroeger vestigen we de aandacht op sommige niet-taalkundige tijdschriften die nieuw of oud woordmateriaal leveren, nl. *Volkskunde*, *Oostvlaamse Zanten*, *Biekorf*, *Eigen Schoon en de Brabander*, enz.

VII. Teksten. — Moderne of andere dialectteksten zijn behalve in de hierboven genoemde tijdschriften hoofdzakelijk te vinden in het Limburgse tijdschrift *Veldeke*, in *Driemaandelijkse Bladen*, *Groningen*, enz.

We vestigen de aandacht op een paar wetenschappelijk uitgegeven teksten, nl. door M. GYSSELING, die een Wille-

broekse tekst uit 1587 afdruckte (107) en de stukken uit een ketterijproces van 1565, in het Oosten aan de provincie Luik, uitgegeven door D. VAN DOOREN en J. MOORS (108).

AANTEKENINGEN

(1) L. GROOTAERS, De Nederlandse dialectstudie in 1948. *Hand. Top. Dial.*, XXIII (1949), 265-288.

(2) E. LEGROS, La philologie wallonne en 1948. *Hand. Top. Dial.*, XXIII (1949), 124-200.

(3) Bibliographie linguistique des années 1939-1947, publ. par le Comité intern. perm. de linguistes. I. Utrecht-Brussel. Het Spectrum. 1949. xxiv-237 blz.

(4) P. J. MEERTENS, Nederlandse Filologie. In *Geestelijk Nederland 1920-1940*. Amsterdam-Antwerpen, Kosmos, 1949.

(5) L. E. HALKIN et J. HOYOUX, Bulletin bibliographique d'histoire liégeoise. I. Travaux publics de 1944 à 1948. *Annuaire d'histoire liégeoise*. IV (1948. 59-69 (Nrs. 23-93.

(6) *Verslag van de Dialecten-Commissie der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen over 1948*. Amsterdam, 1949. 4 blz.

(7) *Verslag van de Volkskunde-Commissie der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen over 1948*. Amsterdam, 1949. 4 blz.

(8) *Verenigingsnieuws van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek*. Nrs. 79-81. 1949.

(9) *Taal en Tongval*. Tijdschrift voor de studie van de Nederlandse volks- en streektalen. Antwerpen, De Sikkel. I, 1949.

(10) *Driemaandelijke Bladen*. Tijdschrift voor Taal en Volksleven in het Oosten van Nederland. Zwolle, De Erven Tjil. I. (Nieuwe Serie) 1949.

(11) J. LEENEN, Is volksetymologie volkswetenschap? *Taal en Tongval*, I (1949) 49-58.

(12) C. GRÖNLAND-KELLNBERGER, Binnenwanderung und Sprache. *Niederd. Mitt.*, V (1949) 74-101.

(13) A. BOILEAU, Het Noord-Oosten van de Provincie Luik, kruispunt van drie culturen. *Handel. v. h.* 18^e *Vlaams Filologencongres* geh. te Gent op 19-21 April 1949, 197-199.

(14) A. R. JANSSEN, Taaltoestanden in het Noorden van de Provincie Luik. *The Debating Magazine*. IV, 1947-48, 48-49.

(15) M. SCHÖNFELD, Enige facetten van het Gronings. *Driem. Bladen*, I, 1949, 10-12.

(16) H. L. BEZOEN, De herkomst van het Vriezenveens. *De Vriezenveense Courant*, 29 April 1949.

(17) J. C. P. KATS, Onze Limburgse dialecten. *Veldeke*, XXIII (1949) 65-67, 77-80, 89-91.

(18) J. DAAN, Hij zegt wat. Grepen uit de Amsterdamse volkstaal. 2^e dr. Amsterdam, Van Campen. 1949. 60 blz.

(19) J. VAN CLEEMPUT, Op zoek naar de Methode bij de Studie der Oorkondentaal. *Handel. v. h.* 18e *Vlaams Filologencongres* geh. te Gent op 19-21 April 1949, 169-173.

(20) J. MOORS, Ontleding van een 14e eeuwse Limburgse schepenbrief. *Handel. v. h.* 18e *Vlaams Filologencongres* geh. te Gent op 19-21 April 1949, 174-175.

(21) B. H. ERNÉ, Nederlandse taalkunde van de 16e eeuw. *Handel. v. h.* 18e *Vlaams Filologencongres* geh. te Gent op 19-21 April 1949, 161-167.

(22) E. ROOTH, Saxonica. Beiträge zur niedersächsischen Sprachgeschichte. Lund, Gleerup. 1949. 266 blz. en

3 facsimile's (*Skr. utg. av Kungl. Hum. Vetenskapssamfundet*, XLIV).

(23) G. G. KLOEKE, De herkomst van de Afrikaanse taalschat. Amsterdam, N. V. Noordhollandse Uitgevers-Mij. 1949. 16 blz. (*Meded. der Kon. Nederl. Akad. v. Wet.*, Afd. Lett., N. R., Deel 12, No. 9).

(24) TH. FRINGS und G. SCHIEB, Drei Veldestudien. *Abh. d. dt. Ak. d. Wiss. zu Berlin. Philos.-hist. Kl.* 1948, Nr. 7. Berlin, Akademie-Verlag. 96 blz.

(25) TH. FRINGS und G. SCHIEB, Heinrich von Veldeke, Zwischen Schelde und Rhein. *Beitr. zur Gesch. d. dt. Spr. und Liter.*, 71, 1949, 1-129.

(26) *Rheinisches Wörterbuch*, bearb. von J. MÜLLER, hrsg. von K. MEISEN. Berlin-Bielefeld, Klopp. 1949. Lief. 96-98 (Band VII, Lief. 3-5) *Räude-Remorkör*. Sp. 161-352.

(27) C. G. N. DE VOOYS, Nederlandse Spraakkunst, met medew. van M. Schönfeld. 2^e dr. Groningen, Wolters. 1949. XII-415 blz.

(28) K. TER LAAN, Folkloristisch Woordenboek van Nederland en Vlaams-België. Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel. 1949. 503 blz.

(29) A. COETZEE, Ons Volkslewe. Volkskundige Opstellen. Pretoria, Van Schaik. 1949. 168 blz.

(30) C. B. VAN HAERINGEN, Neerlandica. Verspreide opstellen. 's Gravenhage, Daamen-Antwerpen, De Sikkel. 1949. 307 blz.

(31) P. C. PAARDEKOOPEL, De lettergreep en z'n begrenzing. *N. Taalg.*, XLII (1949) 232-241, 290-297.

(32) P. C. PAARDEKOOPEL, De foneenwaarde van de svarabhakti-vocaal. *N. Taalg.*, XLII (1949) 74-84.

(33) P. C. PAARDEKOOPEL, Tussen *ae* en *aa*. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 135-146.

(34) K. HEEROMA, De herkomst van de Hollandse *aa*.

Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk., LXVI (1949) 211-217.

(35) A. WEIJNEN, Een miskend ingwaeonisme. *Taal en Tongval*, I (1949) 73-74.

(36) A. WEIJNEN, Horren? *Taal en Tongval*, I (1949) 18-19.

(37) A. WEIJNEN, Een kerkelijk feest en de datering van een taalverschijnsel. *Taal en Tongval*, I (1949) 46-48.

(38) J. DAAN, *sk* en *sch*. *Taal en Tongval*, I (1949) 166-167.

(39) H. J. E. ENDEPOLS, De *n* na „toonloze” vocaal in het Maastrichts. verbindings-*n* of *n* rediviva? *Taal en Tongval*, I (1949) 105-107.

(40) H. J. E. ENDEPOLS, De genus-*n* in het Maastrichts. *Taal en Tongval*, I (1949) 170-172.

(41) K. TER LAAN, Een merkwaardige klankwijziging : *ij* < *ee*. *Driem. Bladen*, I (1949) 20-22.

(42) L. GROOTAERS, Zuidlimburgse sleeptoon en stoottoon in samengestelde woorden. *Taal en Tongval*. I (1949) 14-17.

(43) B. VAN DEN BERG, De conjugatie van het praesens in de Noordnederlandse dialecten. *Taal en Tongval*, I (1949) 6-13.

(44) A. BACH, Köbes, Schäng und Konsorten und der deutsche Umlaut. *Rhein. Vierteljahrsbl.*, XIV (1949) 221-225.

(45) S. VAN DER MEER, Venloer Stadt-Texte. Nijmegen, Dekker en Van de Vegt. 1949. VII-332 blz.

(46) M. HOEBEKE, Het Middelnederlands van de Oude-naardse teksten vóór 1300. *Taal en Tongval*, I (1949) 119-128.

(47) A. VAN LOEY, Over de verhouding van Mnl. *or* : *ar* of *er* vóór consonant. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 194-210.

(48) A. VAN LOEY, *Middel nederlandse Spraakkunst. II. Klankleer*. Antwerpen, De Sikkel. Groningen, Wolters. 1949. VIII-124 blz.

(49) FR. VANACKER, Over enkele meervoudsvormen van voegwoorden. *Taal en Tongval*, I (1949) 32-45, 77-92, 108-112.

(50) B. VAN DEN BERG, De plaats van het hulpwerkwoord in de voltooide tijden in de Nederlandse bijzin. *Taal en Tongval*, I (1949) 155-165.

(51) J. L. PAUWELS, De lijdende vorm in het Aarschots dialect. *Taal en Tongval*, I (1949) 27-29.

(52) J. BROEKHUYSEN, *Schrievers en lezens. Driem. Bladen*, I (1949) 113-114.

(53) G. G. KLOEKE, met medewerking van J. Daan en P. J. Meertens, *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland*. Vierde aflevering. Nieuwe Noord- en Zuid-Nederlandse Dialectbibliotheek onder leiding van Dr. L. Grootaers en Dr. G. G. Kloeke (Vervolg op Noord- en Zuid-Nederlandse Dialectbibliotheek Dl. I-VII), Deel I. Leiden, E. J. Brill, 1948. 15 kaarten, 50 × 47 cm.

(54) E. BLANCQUAERT, *Taalgeografie. Handel. van het 18^e Vlaamse Filologencongres* geh. te Gent op 19-21 April 1949. 15-29.

(55) B. VAN DEN BERG, *Marktrayons en Taalrayons. Driem. Bladen*, I (1949) 27-30.

(56) B. VAN DEN BERG en K. TER LAAN, De namen van de schommel. *Driem. Bladen*, I (1949) 115-116.

(57) A. STEVENS, Pronominale isomorfen in Belgisch-Limburg. I. *Taal en Tongval*, I (1949) 132-154.

(58) A. R. HOL, De oude IJselstreek een grensgebied. *Driem. Bladen*, I (1949) 54-65.

(59) J. MEERTENS, *Vogelnamen. Taal en Tongval*, I (1949) 97-104.

(60) A. WEYNNEN, De namen van de kruisbes in Noord-Brabant. *Taal en Tongval*, I (1949) 113-118.

(61) L. VAN DE KERCKHOVE, De namen van de *azijn* in de Zuidnederlandse dialecten. *Louv. Bijdr.*, XXXIX (1949) 114-123.

(62) J. BROEKHUYSEN, De „Voerbak voor het Varken” en het „Moedervarken” in de Achterhoek. *Driem. Bladen*, I (1949) 104-105.

(63) B. VAN DEN BERG, Jonge en oude dialectwoorden. *Driem. Bladen*, I (1949) 117-121.

(64) A. BOILEAU, Bestaat er een Duits-Nederlandse Taalgrens? *The Debating Magazine*, IV, 1947-48, 117-119.

(65) W. FOERSTE, Een woordatlas van Saxonia. *Driem. Bladen*, I (1949) 84-93.

(66) I. NORDSTRANDR, Der Ahorn in den Sprachen Nordeuropas. *Niederd. Mitt.*, V (1949) 148-173.

(67) W. MITZKA, Stand der Arbeiten am Sprachatlas und am Wortatlas. *Muttersprache*, 1949, 71-74, 142-144.

(68) E. BLANCQUAERT, C. TAVERNIER-VEREECKEN, enz. Onder Ndl. Jouv ! en Jowwen schuilt een Gallische Haan. (*Hand. Top. Dial.*, XXIII (1949) 201-220. (Ook verschenen als Deel IX van de publ. van het Seminarie voor Vl. Dialectologie van de Gentse Universiteit).

(69) H. L. B(EZOEN), „Wrak goed”. *Driem. Bladen*, I (1949) 35.

(70) A. R. HOL, „Wrak goed” II. *Driem. Bladen*, I (1949) 114.

(71) H. L. BEZOEN, Een nieuwe Gallée. *Taal en Tongval*, I (1949) 62-72.

(72) A. P. DE BONT, Over *beduit(je)* en wat dies meer zij. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 23-42.

(73) A. P. DE BONT, Hes : Kat en Paard (resp. Veulen). *Driem. Bladen*, I (1949) 47-53.

(74) FR. VAN COETSEM, De semantische ontwikkeling

van de Vlaamse uitdrukking „van den alf geleed zijn”. *Taal en Tongval*, I (1949) 20-26.

(75) J. DAAN, Wat is een hereboer? *Taal en Tongval*, I (1949) 3-5.

(76) J. DUPONT, Gezegden over Sint-Katharina met enige principiële beschouwingen over homonymie en synonymie. *Hand. Top. Dial.*, XXIII (1949) 221-256.

(77) Woordenboek van de Saksische dialecten onder leiding van G. A. VAN ES. Vragenlijsten I, II, III. Groningen, Dialectbureau van het Philol.-Historisch Instituut.

(78) L. GROOTAERS, Methode bij het onderzoek van Latijnse en Romaanse elementen in de Zuidnederlandse dialecten. *Versl. en Meded. Kon. Vl. Acad.*, 1947, 65-76 (in 1949 verschenen).

(79) C. B. VAN HAERINGEN, Gedistingeerdheid in taal. *N. Taalg.*, XLII (1949) 1-10.

(80) L. L. HAMMERICH, De invloed van het Nederlands op het Deens. *Versl. en Meded. van de Kon. Vl. Acad.*, 1948, 105-118.

(81) K. HEEROMA, Schijnbare klanknabootsingen. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 43-46.

(82) G. KNOP, Lexicologische varia. *Taal en Tongval*, I (1949) 59-61.

(83) H. KOOIMAN, Misverstanden door en woordspelingen in dialect. *Taal en Tongval*, I (1949) 173-175.

(84) K. TER LAAN, Lokroepen. *Driem. Bladen*, I (1949) 99-100.

(85) J. H. VAN LESSEN, Klanknabootsing als taalvormend element. V. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, XLVI (1949) 119-134.

(86) P. J. MEERTENS, Een Engelse zwerver in Den Helder. *Taal en Tongval*, I (1949) 76-76.

(87) L. C. MICHELS, *Stromp*. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 47-51.

(88) L. C. MICHELS, *Mnl. hersten. Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 224-225.

(89) J. NAARDING, *Bezik. Driem. Bladen*, I (1949) 94-95.

(90) J. NAARDING, „Binden” en „Strikken”. *Driem. Bladen*, I (1949) 31-34.

(91) J. NAARDING, *Blennegien. Driem. Bladen*, I (1949) 83.

(92) E. NÖRRENBERG, De oorsprong van het woord *helweg*. *Driem. Bladen*, I (1949) 106-107.

(93) G. S. OVERDIEP, *Woordenboek van de Volkstaal van Katwijk-aan-Zee*, met medew. van C. Varkevisser. Voor den druk bezorgd door G. A. VAN ES. Antwerpen, Standaard. 1949. 107 blz.

(94) W. ROUKENS, De „Hollandse Expansie” in het Land van Rode en haar betekenis voor het Kerkraads dialect. *Publ. de la Soc. hist. et archéol. dans le Limbourg*. LXXXV (1949) 589-619.

(95) CHR. STAPELKAMP, *Abeluinig. Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 313-318.

(96) CH. STAPELKAMP, Het adjectief *weezorig* en het Oud.-Germ. suffix *-ôdi*. *Leuv. Bijdr.*, XXXIX (1949) 79-91.

(97) CHR. STAPELKAMP, Lexicologische aantekeningen. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXVI (1949) 218-223.

(98) A. WEYNEN, Wat is een *kuveles*? *Taal en Tongval*, I (1949) 30-31.

(99) A. WEIJNEN, *Kroeven en kraggen*. Oudheidk. kring „De Ghulden Roos”, Roosendaal. 1949. *Jaarboek* No 9, blz. 68.

(100) M. VALKHOFF, *Étymologies néerlandaises*. I. *Neophilologus*, XXXIII (1949) 1-13.

(101) L. GESCHIERE, *Problèmes étymologiques*. *Neophilologus*, XXXIII (1949) 129-144.

(102) N. TORNVIST, *Ist nhd. Sahne ein ursprünglich*

romanisches Lehnwort der flämischen Siedler? *Niederd. Mitt.*, V (1949) 178-197.

(103) H. TEUCHERT, Reste der niederländischen Siedlersprache in der Mark Brandenburg. Nachträge 2. *Beitr. zur Gesch. d. dt. Sprache und Liter.*, 71, 1949, 266-305.

(104) H. J. BERGVELD, De Stellingwerwers en hun dialect. Assen, Van Gorcum. 1949. 39 blz. (Overdruk uit *De Nieuwe Drentse Almanak*).

(105) W. MITZKA, Das Schicksal der deutschen Mundartwörterbücher der Gegenwart. *Muttersprache*, 1949, 144-146.

(106) H. NEUMANN, Ueber den Stand des Deutschen Wörterbuchs. *Muttersprache*. 1949, 69-71.

(107) M. GYSSELING, Dialectisch getinte teksten uit de 16e eeuw. *Taal en Tongval*, I (1949) 129-131.

(108) D. VAN DOOREN en J. MOORS, Une enquête en matière d'hérésie dans le ban de Baelen en 1565. *Bull. de la Comm. Royale d'Histoire*, CXIV, 1949. 137-168.